भ्यधिकम्" इति। तत्परिपाकाधिक्यनिरोधेन शक्त्युपसंहारेण दीक्षाकरणेन मोक्षपदो भवत्याचार्य्यमूर्त्तिमास्थाय परमेश्वरः। तदप्युक्तम् "परिपक्वमलानेतानुत्सादनशक्तिपातेन। योजयति परे तत्त्वे स दीक्षयाचार्य्यमूर्त्तिस्थः" इति। श्रीमृगेन्द्रेऽपि "पूर्वं व्यत्यासि तस्याणोः पाशजालमपोहति" इति। व्याकृतञ्च नारायणकण्ठेन "तत्सर्वं तत एवावधार्यम् अस्माभिस्तु विस्तरभिया न प्रस्तूयते। अपक्वकलुषान् बद्धानणून् भोगभाजो विधत्ते परमेश्वरः कर्मवशात्। तदप्युक्तम् "बद्धान् शेषानपरान् विनियुङ्क्ते भोगभुक्तये पुंसः। तत्कर्मणामनुगमादित्येवं कीर्त्तिताः पशवः" इति। अथ पाशपदार्थः कथ्यते। पाशश्चतुर्विधः मलकर्ममायारोधशक्तिभेदात्। ननु "शैवागमेषु मुख्यं पतिपशुपाशा इति क्रमात्त्रितयम्। तत्र पतिः शिव उक्तः पशवो ह्यणवोऽर्थपञ्चकं पाशाः" इति पाशः पञ्चविधः कथ्यते तत्कथं चतुर्विध इति गण्यते। उच्यते विन्दोर्मायात्मनः शिवतत्त्वपदवेदनीयस्य शिवपदप्राप्तिलक्षणपरमभुक्त्यपेक्षया पाशत्वेऽपि तद्योगस्य विद्येश्वरादिपदप्राप्तिहेतुत्वेनापरभुक्तित्वात् पाशत्वेनानुपादानमित्यविरोधः। अतएवोक्तं तत्त्वप्रकाशे "पाशाश्चर्विधाः स्युः" इति। श्रीमन्मृगेन्द्रेऽपि "प्रावृतीशौ बलं कर्म मायाकार्य्यञ्चतुर्विधम्। पाशजालं समासेन धर्मनाम्नैव कीर्त्तितम्" इति। अस्यार्थः प्रावृणोति प्रकर्षेणाच्छादयत्यात्मनो दृक्क्रिये इति प्रावृतिः स्वाभाविक्यशुचिर्मलः स च ईष्टे स्वातन्त्र्येणेति ईशः। तदुक्तम् "एको ह्यनेकशक्तिदृक्क्रिययोश्छादको मलः पुंसः। तुषतण्डुलवज्ज्ञेयास्ताम्राश्रितकालिकावद्वेति"। बलं रोधशक्तिः अस्याः शिवशक्तेः पाशाधिष्ठानेन पुरुषनिरोधायकत्वादुपचारेण पाशत्वम्। तदुक्तम् "तासामहं वरा शक्तिः सर्वानुग्राहिका शिवा। धर्मानुवर्त्तनादेव पाश इत्युपचर्य्यते" इति। क्रियते फलार्थिभिरिति कर्म धर्माधर्मात्मकं बीजाङ्कुरवत् प्रवाहरूपेणानादि। यथोक्तं श्रीमत्किरणे "यथानादिर्मलस्तस्य कर्माल्पकमनादिकम्। यद्यनादि न सासिद्धं वैचित्र्यं केन हेतुना" इति। मात्यस्यां शक्त्यात्मना प्रलये सर्वं जगत्, सृष्टौ व्यक्तिं यातीति माया। यथोक्तं श्रीमत्सौरभेये "शक्तिरूपेण कार्य्याणि तल्लीनानि महाक्षये। विकृतौ व्यक्तिमायाति सा कार्येण कलादिना" इति। यद्यप्यत्र बहु वक्तव्यमस्ति तथापि ग्रन्थभूयस्त्वभयादुपरम्यते। तदित्थं पतिपशुपाशपदार्थास्त्रयः प्रदर्शिताः। "पतिविद्ये तथाऽविद्या पशुः पाशश्च कारणम्। तन्निवृत्ताविति प्रोक्ताः पदार्थाः षट्समासतः" इत्यादिना प्रकारान्तरं ज्ञानरत्नावल्यादौ प्रसिद्धम्। सर्वं तत एवावगन्तव्यमिति सर्वं समञ्जसम्"।

४ओषधौ च। प्रजापतिना रुद्रादिनामकरणप्रसङ्गे शत० ब्रा० ६।१।३।१२ "तमब्रवीत् पशुपतिरसीति। तद्यदस्य तन्नामाकरोदोषधयस्तद्रूपमभवन्नोषधयो वै पशुपतिस्तस्माद्यदा पशव ओषधीर्लभन्तेऽथ पतीयन्ति"। [शब्दच०]

पशुपल्वल न० पशूनां प्रियं पल्वलमिव। कैवर्त्तीमुस्तके

पशुपाल त्रि० पशून् पालयति पालि—अण् उप०स०। १पशूनां पालके वृत्त्यर्थतया मेषादीनां पालके। तस्याभोज्यान्नता मनुनोक्ता ३।१५४ श्लोके। वृ०सं० १४अ० उक्ते ऐशान्यां स्थिते २देशभेदे च तद्देशस्थानां च पशुपालनवृत्तिकत्वात् तथात्वम्। पशुपालस्य भावः ष्यञ्। पाशुपाल्य पशुपालनरूपे वैश्यवृत्तिभेदे "वैश्यानां पाशुपाल्यञ्च" स्मृतिः। ण्वुल्। पशुपालक पशुपालनकर्त्तरि त्रि०। तस्य पत्नी पालकान्तत्वात् पुंयोगेऽपि न ङीष् किन्तु टाप्

पशुपाश पु० ६त०। पशुरूपजीवानां बन्धे पशुपतिशब्दे दृश्यम्।

पशुपाशक पु० "स्त्रियमानतपूर्वाङ्गीं स्वपादान्तःपदद्वयम्। ऊर्द्ध्वांशेन रमेत् कामी बन्धोऽयं पशुपाशकः" रतिमञ्जर्य्युक्ते रतिबन्धभेदे।

पशुप्रेरण न० ६त०। गवादीनां चालने अमरः।

पशुमारम् अव्य० पशुमिव मारयित्वा णमुल्। पशोरिव हिंसायाम् कषादित्वात् मारयतीत्यादेरनुप्रयोगे एवास्य साधुता "पशुमारममारयत्" भा०व० ११अ०।

यज्ञे पशुमारणञ्च श्वासरोधेन गलादिनिष्पीडनेनैव, न शस्त्रादिना शमित्रा करणीयमिति श्रौतसम्प्रदायः।

पशुमोहनिका स्त्री पशुर्मोह्यतेऽनेन मुह—णिच्—ल्युट् स्वार्थे क काप अतइत्त्वम्। १कट्व्यां २लतायाम् राजनि०।

पशुयाग पु० पशुकरणको यागः ३त०वा। पशुद्रव्यके पशुनामके यागभेदे स च यागः "पशौ" आश्व०श्रौ०सूत्रादौ विहितः "क्षालनं दर्भकूर्चेन सर्वत्र स्नातसा पशोः। तूष्णीमिच्छाक्रमेण स्याद्वपार्थे पार्णदारुणी। सप्त तावन्मूर्द्धन्यानि तथा स्तनचतुष्टयम्। नाभिः श्रोणिरपानञ्च गोस्रोतांसि चतुर्दश। क्षुरो मांसावदानार्थः